

Basiskurs i økonomisk rådgivning

Foredragsholder: Unn Aasterud , Statsforvalteren i Innlandet

23.09.2024

Retten til tjenestene

Sosialtjenesteloven har 5 lovpålagte tjenester:

- Sosial stønad: §§ 18 og 19
- Midlertidig botilbud: §27
- Individuell plan: § 28
- Kvalifiseringsprogrammet: §§ 29 – 40
- Opplysning, råd og veiledning: §17
- herunder økonomisk rådgivning

Formålet med sosialtjenesteloven - § 1

« Bedre levekårene for vanskeligstilte...»

« Bidra til sosial og økonomisk trygghet...»

«Bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig...»

« Fremme overgang til arbeid og sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet...»

«Forebygge sosiale problemer...»

« Bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud...»

« Bidra til likeverd og likestilling....»

Sotjl. § 17 Opplysning, råd og veiledning

'Kommunen skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer.

Kan kommunen ikke selv gi slik hjelp, skal den så vidt mulig sørge for
at andre gjør det.

- Kurset avgrenses til økonomisk rådgivning

Retten til tjenesten økonomisk rådgivning

- Retten er for alle som oppholder seg i kommunen
- Hvordan skal brukeren gå frem for å få hjelp?
 - Søke om tjenesten
 - Avdekke behov for tjenesten
- Økonomisk rådgivning har tredelt formål:
 - **Forebygge** økonomiske problemer
 - Søke å løse akutte økonomiske problemer
 - Bidra til å finne helhetlige og varige løsninger

Forvaltningslovens § 11
(den alminnelige veiledningsplikten)

Råd og veiledning som gir for at personen skal få ivarettatt sitt behov «her og nå»

- F. eks råd og veiledning Nav-kontoret gir bruker drop-in eller i andre samtaler med bruker

Tjenesten økonomisk rådgivning etter sosialtjenesteloven § 17

Rådgivningen er planlagt og avtalt, har et formål og et innhold tilpasset dette formålet, er del av et oppfølgingsløp og skjer i samarbeid med brukeren.

Fatte vedtak om tjenesten

Rettighetsvedtaket

- Eget vedtak eller del av vedtak om økonomisk stønad
- Gir retten til tjenesten – ikke innholdet
- Tidspunkt for oppfyllelsen – oppstart av tjenesten
- Angi hjemmelen i § 17
- Begrunnelse – knytte det til oppstartstidspunkt
- Avgjørelsen- innvilge eller avslå
- Klageadgangen

NAV Lillevik

Melding om vedtak

Søknad mottatt 29. januar er vurdert etter i lov om sosiale tjenester i NAV:

VEDTAK:

Du innvilges tjenesten opplysning, råd og veiledning etter lov om sosiale tjenester i NAV § 17

- Du er innkalt til første samtale den 5. februar 2014 klokken 13.00.

§ 17. Opplysning, råd og veiledning: Kommunen skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Kan kommunen ikke selv gi slik hjelp, skal den så vidt mulig sørge for at andre gjør det.

BEGRUNNELSE:

Vi viser til henvendelsen din 29. januar 2014. Du ber om hjelp i forbindelse med mye gjeld. I samtale med mottaksveileder fortalte du at du har slitt med å få betale regninger innen forfall, inklusiv husleien. Resultatet er at du har fått varsel om utleggsforretning. Du har allerede utleggstrekk for manglende betaling av skatt for 2012. Du mener du har opparbeidet deg mye gjeld og ønsker hjelp for å håndtere denne situasjonen. Vi vurderer dermed din situasjon til at det haster med å starte rådgivningen.

KLAGEADGANG:

Dette vedtak kan påklages. Klagefristen er 3 uker.

Klagen sendes til:

NAV Lillevik, Lillevikveien 3, 0001 Lillevik

NAV Lillevik vil vurdere saken på nytt. Dersom klagen ikke imøtekommes sendes saken videre til Fylkesmannen som klageinstans, med kopi til klager. NAV Lillevik skal om ønskelig være behjelpelig med å utforme klagen.

Innholdet i tjenesten

- Må vurderes ut fra brukerens individuelle behov
- Kartlegging av brukeren: evne og vilje
- Ulike tiltak skal tilbys:
 - opplæring i økonomistyring og budsjettering, konkrete økonomiske råd, kontakt med kreditorene i enklere saker og tyngre rådgivningsoppgaver, herunder å utarbeide utenrettslige gjeldsordninger (rundskrivet punkt 4.17.2.7)

Brukerens helhetlige situasjon

- Inntekt
- Utgift
- Formue
- Gjeld

Grensesnitt for økonomisk råd- og veiledning på veiledernivå

Nivå 0

Avdekke
økonomiske
problemer
Alle

Nivå 1

Økonomisk råd
og veiledning
Veiledere

Nivå 2

Midlertidige
betalingsproblem
Veiledere/øk. veiledere

Nivå 3

Varige og tunge
betalingsproblem
Øk. rådgivere med
spesialkompetanse

Ansvar og oppgaver knyttet til tjenesten økonomisk
rådgivning må være plassert og kjent i kontoret.

Summeoppgave

Hvordan avdekker du behov for tjenesten økonomisk rådgivning?

- Er det vanskelig å spørre om økonomi?

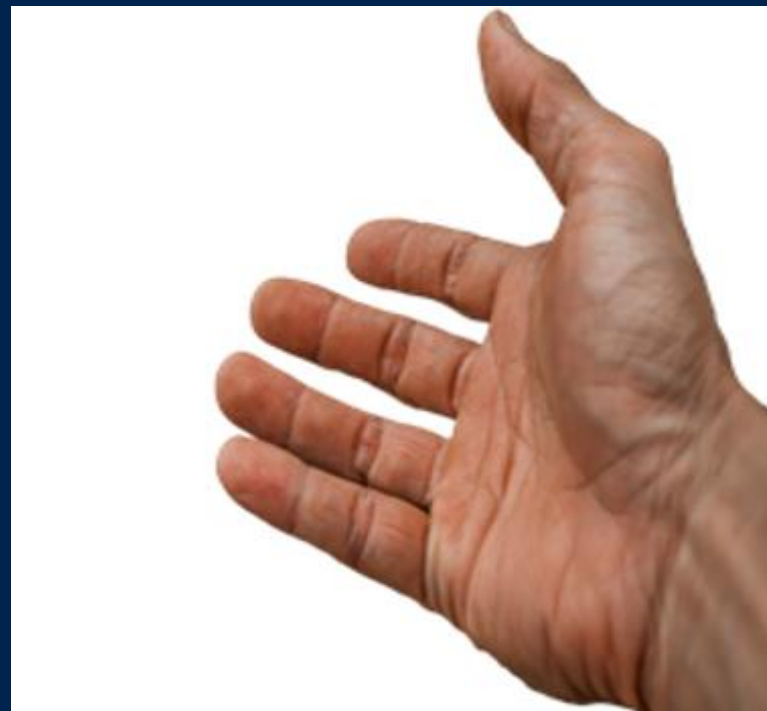
Hvordan avdekker du behov for
tjenesten økonomisk
rådgivning?

- Er det vanskelig å spørre om
økonomi?

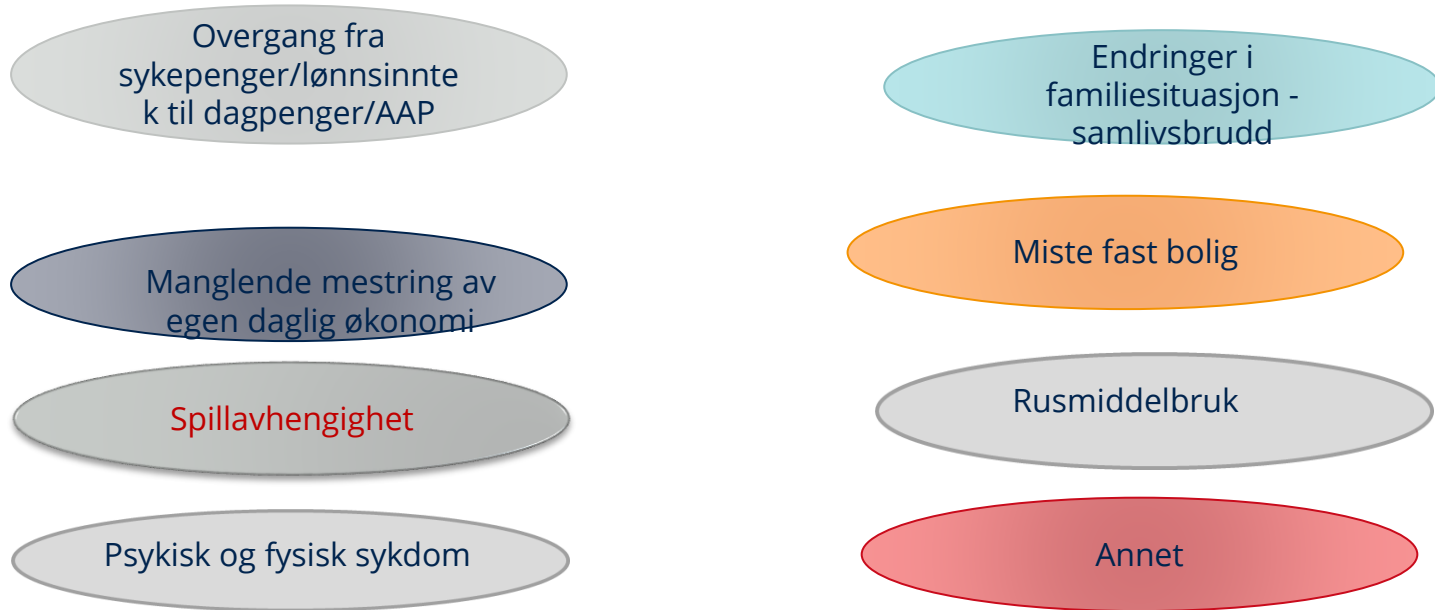
Foto:

Sosialfaglige perspektiver på økonomisk rådgivning

Risikofaktorer for å få økonomiske problemer

Konsekvenser av økonomiske problemer

- Viktig med en forståelse av hvordan økonomiske problemer kan oppleves
- Noen konsekvenser av betalingsproblemer:
 - Vansker med å opptre i det økonomiske markedet
 - Helseproblemer og tidlig død
 - Sosiale konsekvenser
 - Arbeidsledighet

Tidlig identifisering av behov for økonomisk rådgivning kan ha stor betydning

En eksempel-historie
med ulike scenarier

JAN

(eller Muhammed)

Eksempel – Hvorfor stille spørsmål

Jan – februar 2020 (før korona):

- 42 år, utdannet siviløkonomi, fast ansatt i full stilling i en privat bedrift som går godt, god lønn. Trener selv på treningssenter på fritida, er trener for jentelag i håndball, og spiller golf. Del av en kameratgjeng som møtes 2 ganger pr. måned.
- Lykkelig gift med Inger, utdannet sykepleier, full jobb på sykehjem, leder av FAU på skolen, klassekontakt, spiller i korps og stiller opp på de fleste av barnas håndballkamper.
- Sammen har de to jenter på 8 og 10 år i barneskole, begge spiller håndball og spiller i korps.
- Har banklån til enebolig i tettbebygd strøk. Familien disponerer én bil som de har også har lån på.

Første scenario

Jan blir permittert.

I løpet av våren 2020 oppsøker han dere for en samtale.

- 1) Hva vil du ha fokus på i samtalen med Jan?
- 2) Hvilke spørsmål om økonomi vil du stille?
- 3) Hvis du ikke stiller spørsmål om økonomi; Hva begrunner du det med?

Summeoppgave/umiddelbare tanker før vi snakker om dette i plenum

Andre scenario

Jan kontakter dere i februar – før korona.

Han sier at han ønsker informasjon om økonomisk rådgivning.

- 1) Hvordan håndterer du henvendelsen?
- 2) Hva slags rutine har dere for slike henvendelser?

Jobbing i case før vi snakker om dette i plenum

-

Flere scenarier

- Første kontakten med deg kunne også ha vært i følgende situasjon:
 - 1) Jan har nettopp blitt sykmeldt
 - 2) Jan har vært sykmeldt så lenge at han er i ferd med å gå over på AAP

Disse scenariene går vi kanskje ikke videre på her.

Fasiten – Jan:

- Det som skjedde med den virkelige Jan, var at han henvendte seg til Nav-kontoret og ønsket informasjon om økonomisk rådgivning.
- Nav-kontoret henviste ham til å søke informasjon på Nav sin økonomirådstelefon.
- Jan klarte ikke å kontakte økonomirådstelefonen, og tok ikke kontakt med Nav igjen.
- Kunne dette ha skjedd ved Nav-kontoret du jobber på?
- Hvordan kan dere hindre at dette skjer?

Fasiten – Jan:

- Jan ble mer og mer desperat, fikk et påleggstrekk i lønn, sov dårlig, fikk somatiske plager, ble deprimert, ble utålmodig mot barna, sur mot kona, kjeftet på barna og trenere for lagene de spilte mot på håndballtrening, økte sitt inntak av alkohol, hevdet overfor Inger at det ikke var noe som plaget ham og at hun skulle slutte å mase, Inger kjente ikke igjen mannen sin og begynte så smått å vurdere skilsmisse, barna sov dårlig, fikk magevondt og ble ukonsentrerte på skolen.
- Her ser vi flere problemer tårne seg opp, også fare for at barna om noen år dropper ut av skolen.

Fasiten – Jan:

- Det Jan ikke har sagt er at han har pådratt seg uhåndterlig stor gjeld, og dette holder han skjult. Han har ikke snakket med noen om det. Det kommer stadig nye inkassokrav, han har mange ubetalte og utsatte regninger, han har tydd til kredittkort og har nå uhåndterlig stor gjeld, også der. Han har fortsatt tilgjengelige kreditter på flere kredittkort. De siste 3 månedene har han fått avdragsfrihet på huslånet, og de siste to avdragene på billånet har han fått utsettelse på. Det er Jan som styrer familiens økonomi, og Inger er uvitende om situasjonen. Han innser at dette kan gå galt, og er redd for at bobla kan sprekke når som helst. Han har begynt å tenke at dette finnes det ingen løsning på, og kan være suicidal.

Fasiten – Jan:

- HVIS bare legen hadde stilt spørsmål om økonomi....
- HVIS bare arbeidsgiver hadde hatt rutine for å spørre om økonomi..
- HVIS bare Nav i sine første møter spurte om økonomi...
- HVIS bare flyktningkontoret...
- HVIS bare rus/psyk.....
- VIKTIG at alle i Nav-kontoret stiller et spørsmål om økonomi, sånn at det kan være mulig å identifisere et mulig problem og gi hjelp så tidlig som mulig. Kan avdekke behov for tverrfaglig samarbeid.
- Mulig spørsmål: «Det er vanlig at vi tilpasser forbruket vårt til inntekten vi har. Mange må ta noen grep når økonomien endrer seg. Nå som du er permittert (eller skal gå over på AAP) og får lavere inntekt: Hvordan tenker du at det vil påvirke din og familiens økonomiske situasjon?»
- «Trenger du råd om hvordan du kan håndtere inntektsendringen, for eksempel bistand til å sette opp budsjett, informasjon om kontakt med banken for å dele opp betalinger, få avdragsfrihet på lån, eller bistand i kontakt med kreditorer?»

Møte med bruker

<https://pixabay.com/no/photos/>

Foto:

- Vær oppmerksom på at økonomi kan være en del av helheten
- Privatøkonomi kan være et vanskelig tema
 - Skyld, skam og tabu
- Reflekter over viktige ferdigheter for veileder
 - En ikke-dømmende holdning
 - Bygge relasjon, tillit og samarbeid
- Gi informasjon om hva du kan bidra med og hva bruker selv kan gjøre
- Forklar bruker hva som skjer hvis saken er mer omfattende og bør videreformidles til økonomisk rådgivning i NAV

Å tørre å spørre om økonomiske bekymringer, eksempler

- **Start med åpne spørsmål**

- Generalisering - ufarliggjøring
- Hva er viktig for deg i din situasjon nå ?
- Hvordan vil overgangen til dagpenger virke inn på din (og familiens) situasjon?
- Hva bekymrer deg med økonomien?

- **Fortsett med lukkede spørsmål, hvis det avdekkes bekymringer**

- Er du a jour med husleie, strøm, boliglån, tvangstrekk etc.?
 - Opplevs det alvorlig?
- Hvilke grep har du tatt for å forberede deg eller komme a jour?
- Hvis barn/samboer ektefelle, bør også spørsmålet stilles opp imot deres situasjon

Oppfølging videre

- Oppsummer det dere har blitt enige om i samtalen og hva som skal gjøres fremover
- Tilbud om ny avtale eller videreformidling til NAV-veileder eller gjeldsrådgiver
- Informer om hva NAV-kontoret kan hjelpe til med av økonomisk rådgivning/gjeldsrådgivning

Ivaretagelse av barnas behov

- Barns beste – et grunnleggende hensyn i alle vurderinger
- Oppmerksomhet mot barns behov der foresatte har økonomiske problemer
 - Eks: bosituasjon, skole, utstyr, fritid og ferie
 - Oppmerksomhet- og opplysningsplikt til barnevernet

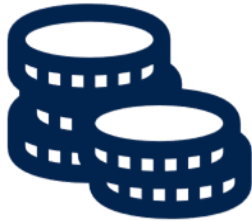
Hvordan kan vi hjelpe best mulig?

Personlig økonomi

Inntekter

Alle
pengene
du får

Utgifter

Alle
pengene
du bruker

Formue

Alle
verdiene
du har

Gjeld

Alle
pengene
du skylder
andre

Et pengekrav

Fødsel

- Følger av avtale
- Følger av lov

Liv

- Forfall
- Renter og andre kostnader
- Betalingsanmerkning

Død

- Betaling
- Sletting
- Foreldelse

Noen viktige aktører

Rådsøkeren (Skyldneren)

Kreditoren

- Inkassoselskap
- Kredittopplysningsforetak

NAV

- Veileder
- Økonomisk rådgiver/gjeldsrådgiver
- NAV Økonomi- og gjeldsrådgivning

Namsmyndighetene

- Namsmannen
- Særnamsmenn
- Tingretten

Forliksrådet

Andre hjelpere

- Helse og omsorg
- Barnevern
- Flyktningetjenesten
- Frivillige organisasjoner

Tiltak og muligheter

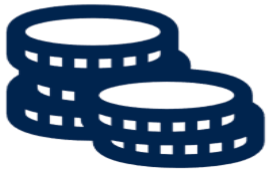
1. Hva er utfordringen(e) til den vi skal hjelpe: For lave inntekter? For høye utgifter? For høy eller dyr gjeld?
2. Hvilke tiltak og muligheter som finnes, og avklare hva brukeren/pasienten/flyktningen klarer å gjøre selv og hva de trenger hjelp til.

Husk at økonomi ikke kun er gjeld. Viktig å ha fokus på hverdagsøkonomien!

Hvordan få oversikt?

Inntekter

- Lønnsslipp
- Utbetalingsoversikt
- Kontoutskrift

Utgifter

- Budsjett og regnskap
- Nett- og mobilbank
- Kontoutskrift
- Forbruksliste

Formue

- Skattemeldingen
- Registre

Gjeld

- Brev
- Skattemeldingen
- Inkassoselskap
- Lånekassen
- Gjeldsregister
- Namsmannen

Tips dersom problemet er inntekten

- Lønn

- Har brukeren mulighet til å øke sin stillingsandel?
- Har brukeren mulighet ekstravakter?
- Har brukeren mulighet til å jobbe overtid?
- Har brukeren mulighet til å skaffe deltidsjobb?
- Kan brukeren få arbeidsrettet oppfølging fra NAV?

- Økonomiske rettigheter

- Har brukeren rett på trygdeytelser?
- Har brukeren rett på bostøtte fra Husbanken?
- Har brukeren rett på sosialhjelp?

Tips dersom problemet er for høye utgifter

Kan brukeren/gjøre noen smarte valg?

- Kan noen utgiftsposter kuttes helt ut?
- Har brukeren noen utgiftsposter som kan reduseres?
- Hva slags effekt har det for brukeren at utgiftsposten(e) kuttes ut eller reduseres?

Dialog og refleksjon med bruker er viktig!!

Eksempler på utgifter som kan kuttes/reduseres...

- Har brukeren et skattetrekk som kan justeres?
- Har brukeren avtaler som kan reforhandles?
- Er det gunstig for brukeren å bytte strømleverandør?
- Kan brukeren redusere antall forsikringer?
- Kan brukeren redusere matutgiftene sine?
- Kan brukeren kjøpe klær og eiendeler brukt?
- Har brukeren abonnementer og medlemskap som kan sies opp?
- Må brukeren på den planlagte ferieturen?
- Vil det være mest gunstig for brukeren å flytte til en rimeligere bolig?
- Er det nødvendig for brukeren å beholde bilen?

Tips for håndtering av gjeld og hindre ny gjeld

- Frivillig kredittsperre for å hindre ny gjeld
- Betale gjeld etter evne
 - prioritere gjeld
 - dele opp gjeld
 - utsette gjeld

Er det mulighet for å endre eller slette gjelden?

- **Undersøke trekk i inntekt (utleggstrekk)**
- Kontakte kreditor for f. eks nedbetalingsavtale og om gjelden må betales
- Refinansiere
- Gjeldsordning

Litt om gjeldsordning

- Gjeldsordning er en avtale med kreditorene at rårdsøker i en 5 års periode skal betale så mye gjeld som mulig. Etter dette blir resten av gjelden slettet.
- **Frivillig (utenrettslig) gjeldsordning**
 - Ikke lovpålagt.
 - Økonomisk rådgiver/gjeldsrådgiver i Nav-kontoret bistår i kontakten med kreditorene , og skal fatte vedtak om tjenesten øk. rådgivning.
 - Det er frivillig for kreditorene å takke ja til tilbudet/ordningen.
- **Rettslig gjeldsordning**
 - 1.Frivillig rettslig gjeldsordning
 - Lovregulert i gjeldsordningsloven og det er Namsmannen (politiet) sitt ansvar.
 - 2.Tvungen rettslig gjeldsordning
 - Dom fra tingretten om en gjeldsordning mot en eller flere kreditors vilje.

Øke inntekter?

Redusere utgifter?

Bruke formue?

Håndtere gjeld?

Gjeldsordning

Utenrettslig gjeldsordning

- Avtale med kreditorene
- Bistand fra Nav- kontoret

Frivillig rettslig gjeldsordning

- Avtale med kreditorene
- Namsmannen

Tvungen rettslig gjeldsordning

- Dom fra tingretten
- En gjeldsordning tvungen for kreditorene

Noen gode hjelpemiddel

- Rundskriv til sosialtjenesteloven 35/12
- Veilederen til sosialtjenesteloven § 17
- Fordypningsmodul økonomisk rådgivning i veiledningsplattformen med relevante lenker
- Standard for arbeidsrettet brukeroppfølgning
- Tilbud om kurs fra Statsforvalteren
- <https://www.ototen.no/tjenester/helse-omsorg-og-sosiale-tjenester/okonominavigasjon/>
- Levele»; Nav Lom og Skjåk sitt prosjekt med forebyggende økonomitips; [Levele - Skjåk kommune \(skjaak.kommune.no\)](https://skjaak.kommune.no)
- Nav Stange sitt prosjekt: YouTube-videoer med hverdagsøkonomi for ungdom
Kan brukes, bare dere avtaler med Nav Stange og oppgir kilde

Noen nyttige nettsider

Namsfogden

<https://www.politiet.no/tjenester/namsmann-og-forlikssrad/>

Statens innkrevingsentral

<https://www.sismo.no/no/pub/>

NAVs innkrevingsentral (NAVI)

<https://www.nav.no/arbeidsgiver/utleggstrekk>

Skatteoppkrever

<https://www.skatteetaten.no/kontakt/kontor/skatteoppkrever/>

Refleksjonsoppgave

Egenvurdering/refleksjon – en og en eller med de du sitter sammen med

- Hvordan er det hos oss?
- Hvordan vil vi ha det?
- Hva skal vi jobbe med videre?

Oppsummering i plenum

- Hvordan vil vi ha det?
 - Hva skal vi jobbe med videre?
-
- Alle skriver minst en «oppdagelse»/hva dere ble opptatt av, og hva dere tenker er viktig å jobbe videre med , før vi tar en runde i plenum

Takk for nå!